

Поцілунок

Янко Єсенський

Новела

Переклад: Ганна Пашко

(Сторінки щоденника)

Ми сиділи з нею на дачі наодинці. Довкола — сад, тихий, непорушний, залитий сонячним сяйвом. У розпеченому повітрі — жодного повіву. Мурована, вимазана вапном огорожа аж засліплювала своєю білістю. Склані кулі над округлими грядками з квітами яскрили у сонячному промінні. Квіти й листя на деревах мляво обвисли. У синьому, запнутому тонкою прозорою імлою, небі — жодного птаха. Мабуть, усі поховалися десь у затінку. Сама дача була в тіні, але від задухи піт зрошував нам чола. У легкому білому вбранні, спершися ліктем на маленький, пофарбований у біле дачний столик, вона малювала ескіз до якоїсь мініатюрної картини. Я давно вже спостерігав за нею. Вона часто підводила вгору обличчя й позирала у сад, мружила очі, нахиляла голову, але жодного разу не поглянула на мене.

Я гнівався сам на себе і на неї, що сиджу отут, а їй до мене байдужісінько. І знову мені спало на думку, що вона байдужа не тільки до мене, але й до всіх у світі, а надто до самої себе. Коли я зустрічався з нею, вона плавно, поволі схиляла й підводила голову у поклони. Коли я з нею розмовляв, вона не відповідала на запитання прямо. Сама розмови не підтримувала, лише вряди-годи запитувала про щось таке, що аж ніяк не стосувалося до моєї мови, ніби вона завжди думала про щось особливе, тільки їй відоме. Я ніколи не бачив її захопленою, натхненною. Вона ні про що не говорила з любов'ю, жодного разу не виявила бажання подивитися на що-небудь. А її обличчя! Боже, яке то було обличчя! Маленьке, біле, гарне обличчя, хмара чорного волосся навколо нього і великі чорні очі. Щось лихе було в тому обличчі. Недобре, але гарне обличчя. Я не міг збагнути, чи то була байдужість, а чп якийсь зачерствілий смуток. Подеколи мені здавалося, ніби вона колись упала в гріх, і той гріх тепер гнітить її душу й не дає по-справжньому, щиро й весело сміятися. Обличчя незворушне, завжди однакове, біле. Воно ніколи не шарілося й не блідло. Було наче з мармуру витесане. Я дивився їй у вічі й бачив, які вони чорні, великі. І ті очі безупинно рухалися — позирали навсебіч. Окрім тих очей, нічого кокетливого в ній не було — ані мова, ані поведження. Сама вона була тиха, але очі її сяяли до всіх, немовби прагнули упіймати, зацікавити, зачарувати й підкорити кожен погляд. Вони блискотіли, але мов крига. Не було в них ані тепла, ані лагідності. Мені щоразу здавалося, наче то світиться в них напівумерла холодна душа. Її очі вабили, але не притягували й не відштовхували.

І мене, мабуть, оті очі спокусили. Через ті очі я й познайомився з нею. Потім мене почало інтригувати питання, чи здатна вона бути лагідною й м'якою. Мені хотілося переконати самого себе в тім, що вона не байдужа, що в ній приховане глибоке почуття і що одного разу якась людина розпалить у ній ту довго стримувану жагу. Мені дуже

хотілося б бути тією людиною. Я був певен, що якнайпалкіше відповів би на її почуття.

Я ходив до неї часто і завжди якось бентежився перед нею. Вона була така неговірка, така тиха, що почуття того, що я не годен зацікавити її, гнітило мене кожного разу, коли я брався за клямку її дверей. І все ж я приходив. Важко мені було з нею, прикро — однак я приходив, завжди приходив, коли тільки мав нагоду. Коли настали чудові травневі дні, я майже завжди знаходив її на дачі. Так і того разу. Того дня я не забуду ніколи.

"А не погляне, не погляне, навмисно не погляне, — думав я. — Хто ж перший порушить мовчанку? Я мовчатиму".

Я мовчав довго, і вона. Раптом велика муха задзижчала навколо її голови. Вона злякано роззирнулася, ковзнула поглядом і по моєму чолі, але одразу ж одвернула голову й стежила очима за мухою.

— Вона не куслива, — озвався я. — Не бійтеся... Бачите, вже й полетіла.

І, ніби те дзижчання додало мені сміливості, я нахилився над ескізом.

— До чого цей ескіз? — запитав Я, геть забувши, що мав намір не заходити в розмову.

— Ні до чого. Малюю просто так собі, — сухо відказала вона, і цього разу не поглянувши на мене.

— Це ж лопух, еге?.. Атож, лопух...

Вона ще нижче нахилила голову над малюнком і не відповіла.

— Знову ви не відповідаєте.

— А що я маю вам відповісти?

Вона не дивилася на мене.

— Причину! — сказав я роздратовано.

— Навіщо?..

"Невже вона й справді терпіти мене не може? — подумав я. — Невже я їй такий бридкий, що вона й розмовляти зі мною не хоче? Чи це тільки байдужість, чи, може, вона інтригує мене й хоче подратувати? Чи вона гадає, що я не годен зрозуміти її?"

Я знову замовк і знову поклав собі не озиватися й словом. Я відсунув стільця далі од неї і заходився скручувати цигарку. Але ж вона заговорить, повинна. А як мовчатиме, то я піду. А втім, їй до цього байдуже. Аби я побачив хоч крихту зацікавленості, хоч крихту ласки до мене, як би я її кохав! Аби ж то хоч поглянула. Іноді буває, що й погляне, а сьогодні навіть оком не кине. Що вона хоче?

— Якої ви думки про мене? — запитала вона зненацька.

Запитання мене вразило.

— Погляньте сюди, коли хочете почути...

— Але ж я не очима слухаю.

— Ліпше почуєте.

— То що ж, отак?

Вона дивилася на мене цілком поважно. Світло у її розплющених очах тремтіло, наче в призмі, яка заломлює й забарвлює проміння, але крізь яку нічого не можна

побачити.

— Отак. І розплющіть очі ширше, щоб я міг зазирнути до них. Ну-бо, прошу вас, одхиліть цю барвисту запону, тоді я вам скажу...

Мені стало трохи веселіше, коли я побачив, як вона намагається ширше розплющити очі, підводить брови н морщить чоло.

— Добре бачите? — запитала вона.

— Я не бачу у ваших очах того, що хотів би побачити, — вашу душу. Скажіть-но, що, власне, цікавить вас на цьому божому світі?

— А вас?

— Мене, приміром, ви. А вас, вас, книго за сімома печатями?! Боронь боже рядок прочитати...

Вона сперлася на бильце стільця, склала руки навхрест і дивилася мені на вуста. Гарне, холодне й недобре обличчя, як завжди.

— Малювання вас не цікавить, — провадив я далі, — гра на фортепіано також не цікавить... Усе ви робите з нудьги, аби згаяти час. Принаймні я так гадаю. Не знаю, чи ви читаєте книжки, а коли б ви їх і читали, то, напевно, знайшли б для себе дуже мало цікавих книг. А втім, дещо вас цікавить. Ви цікавитеся тільки сама собою. Ви страшенно пихаті. Завжди й повсюди ви бачите перед собою тільки саму себе. І зараз, коли ви оце дивилися, ви думали про себе. Пиха. Ви сфотографовані в усіх бальних туалетах — анфас, профіль, погруддя, на цілий зріст, зі спини, з такою зачіскою і з такою, у національному вбранні... Сама пиха...

— Далі, далі...

— Я спостерігав за вами, коли ви входили до залів, де було багато людей. Ваші очі, боже милостивий! Сама тобі гімнастика. Ви просто не могли не подарувати погляду будь-якому молодикові. Хай крижаного, а проте... Аби тільки був ефект, аби тільки подобатися. Ви думаєте про когось тільки тоді, коли це якоюсь мірою стосується вашої краси... яка я є, яка буду, чи личить мені оця сукня, оця блуза... Ви прагнете, аби всі дивилися на вас, закохувалися у вас. І ви своїми очима зваблюєте. Люди йдуть, а їх обдає холодною хвилею, аж вони закликають од стужі, бо ви — може, ви не здатні, а, може, й не хочете, — не кокетуєте далі. Для знайомого ви наче й не пихаті. Жоден знайомий, на вашу думку, не годен, аби ви перед ним сяяли й далі. Ви не здатні кохати одного. Усіх — так, але одного — ні, та й отих усіх лише заради вашого власного ефекту, як я вже вам казав. Ви начебто хотіли бути для всіх, але ні для кого зокрема. Усе ви робите без душі, завжди тільки ота ваша пиха, вона рухає вами. Ви — бездушна, я гадаю, що ви й крові не маєте...

Я замовк. Вона дивилася на мене ще якусь хвилину, чекаючи, що я говоритиму далі.

— Отакої я думки про вас, — мовив я. — Це портрет усіх красунь, але інші красуні забарвлюють його ще й почуттям, а вам почуття бракує. Інші мають більше терпіння до однієї людини, а для вас, коли тільки з'явиться конкретна людина — край.

— Гарно ви мене змалювали. Дякую. Ви малювали...

І начебто вражена, вона схопила пензля, вмочила його в келих з водою і знову схилилася над малюнком.

— Хіба ж не так? — запитав я.

— Так, — буркнула вона.

— Не стверджуйте, що так. Скажіть, що не так. Скажіть, що ви не така.

— Хіба це можна, коли я така? — відповіла вона холодно й сперла голову на руку.

Я бачив її маленьке вухо без сережки, білу похилену шию і тонкі, худі пальці тендітної руки з синіми жилками.

Я присунув стільця до неї.

— Отже, ви тепер ладні карати, панночко. Не визнаєте, але потверджуєте. Я розумію, що панія повинна приховувати свої почуття та думки. Інакше-бо вона втрачає здатність бути природною і випускає з рук стерно влади. Проте її завжди зраджує дрібнесенька іскорка в очах, якесь одне-єдине слівце або гримаска. Але, як я вас знаю, ваше обличчя і ваші очі завжди однакові, голос завжди рівний, очі завжди і за всіх обставин блищать холодно, як крига. Я багато спостерігав за вами — знаю. І не тільки щодо мене. Ні. Я волів би відчувати вашу приязнь, але не можу гніватися за вашу холодність. Я відчуваю, що ви до всіх отака. Наче картина на стіні: хоч коли погляньте на неї — завжди ті ж самі фарби.

— Так, саме так, — потвердила вона таким тоном, наче це була неправда. — А вас що підштовхує до мене? — запитала. — Тільки гонор і пиха. Ви прагли б мого палкого кохання? Але ж ви самі не маєте у серці ані крихти почуття до мене, у вас на думці одне: пробудити в мені прихильність. Та коли б ви побачили мою пристрась, то не повірили б мені. Не повірили б мені...

Вона креслила мокрим пензлем смуги на столі і дивилася кудись у куток саду.

"А й справді, я їй ще й досі не сказав, що кохаю її, — майнула мені думка. — Та хіба треба про це . казати? Адже вона бачить, що я небайдужий, ходжу до неї..."

— Ні, панночко, — почав я тихо і взяв її за руку. — Аби тільки я помітив хоча б крихітку почуття, хоча б крихітку... Краплиночку... Я кохав би вас і вірив би...

Мене раптом здивував власний голос — так чудно він лупав, такий був тихий, але без ніжності. Чудно. Адже моє серце наче затихло, не хвилювалося. Я підніс її руку до своїх вуст. Вона не забрала руки. Я торкнувся вустами її тендітних пальців. Вона одвернула голову й мовчала.

— Так, тільки крихітку почуття, — повторив я. — Я кохав би вас, панночко... Але отак я вас боюся...

А й справді, моє серце огорнув якийсь жах. "Чому вона не забирає руки?" — майнула думка. Адже досі не видно було, щоб вона кохала мене. Я підсунув свого стільця до неї. Вона підвелася. Дивно, але я ніби зрадив, що вона підвелася. "Мабуть, хоче піти, — подумав я. — Але чому вона лишає свою руку в моїй? Чудно".

Вона взяла в руку малюнок. Я теж підвівся, — здається мені, що то цілком несвідомо, може, з подиву я теж підвівся, — і, тримаючи її пальці в руці, підступив до неї зовсім близько. Вона не одсахнулася, а піднесла малюнок до мого обличчя. Її чорне

волосся торкалося мого й лоскотало мені вухо.

— Якої ви думки про цей малюнок? — запитала вона.

— Гарний, — відповів я. Вона повернула обличчя й задивилася на мене. Чому це вона так дивиться на мене? Чекає від мене чогось? Якогось запитання? Мабуть. Я занепокоївся ще дужче. Що я їй маю сказати? Чому вона не відступає? Яка інша підступила б отак близько. Адже вона не кохає мене. Нічого не каже, чекає.

Я легесенько притяг її за руку ще ближче.

Вона дозволила. Її очі, вуста, щоки були біля самісінького мого обличчя. Я чув, як вона дихає. Жах іще дужче стис моє серце, і воно наче скам'яніло. Чого це воно завмерло? І щоки в мене холодні. Що це? Адже завжди мені здавалося, що коли б тільки крихітка почуття. Але ж вона нічого не відчуває. Що це вона робить? Вона й зараз холодна і така близька. А я сам відчуваю тільки неспокій у серці... Вона чекає на щось. Мовчить. Знову поглянула. Чекає. Що їй сказати? Але ж я повинен щось сказати, щось діяти. І ніби тільки з чемності я обхопив її голову й притулився до неї вустами. Холодні щоки. І вуста. Як завжди. Мовчазна, незворушна. Коли б хоч крихітку кохала, то була б зараз лагідніша... Боже любий! Вона поклала свою голову мені на плече. Ніби голова сама похилилася... Що їй сказати? Адже вона не кохає, не кохає — це я бачу й відчуваю. Але ж треба щось сказати. Як я її запитаю, чи кохає мене, і вона відповість, що кохає, що я діятиму? Адже вона мене не кохає. Зараз я їй справді не повірив би. Так раптом зрадити себе і залишатися холодним. Ні-ні!.. Але й моє серце мовчить. Я мав би бути схвилюваний, а натомість — наче мертвий. Вона здивувала, вразила мене. Якесь запитання спалахує в моїй голові. Навіщо вона так учинила? Я шукаю відповідь і не знаходжу. Я стаю незграбним, дерев'яним.

Щось зашамотіло у садку. Вона перша звела голову й пішла до сходів подивитися. Потім повернулася і сіла на стілець, як і завжди.

— Що то шамотіло? — запитав я.

— Нічого, — відказала вона й поглянула на мене.

І тут раптом у думках мені все проясніло. Я знайшов відповідь, яку відчуло моє серце при поцілунку, але голова того не могла збагнути. Не я — перший, не я — останній. Вона не цінує ані своїх уст, ані своїх щік. Перед багатьма не цінувала, і передо мною не цінує. Дозволила цілувати себе, як дозволяла іншим. Я не єдиний. А вона вже не може кохати. До краю спустошена душа. Чи то численні залицяльники пригасили вогонь її душі, чи, може, вона сама його розтринькала. Вони приходили до неї з хвалою на вустах, прагнучи привернути її до себе. Вони оберталися навколо неї, наче коліщатка навколо рубінів у годиннику. Рубін стерся — коліщатко не обертається... Де ж пак, надзвичайна жінка! Цілком звичайна, та ще й заморожена довіку. Її душа вже не сприймає вражень. Поцілунок пояснив мені все.

І я раптом відчув, що ця вродлива, бліда панія, яка досі так вабила мене, не викликає вже в мені анінайменшої цікавості. Я відчував лише гнів, що шукав чогось високого, гарного, надзвичайного, а знайшов буденне, просте і звичайне...

— Бачите, ви не вірите, — мовила вона по хвилі.

— У що не вірю? — запитав я, наче не тямлячи, про що запитую. Мені хотілося піти і вже не повертатися.

— Не вірите мені.

— Що, що?

— Що я вас кохаю...

— Але ж ви й самі у це не вірите...

За чверть години я пішов, певний, що вже ніколи не повернуся.

Я й досі не повернувся.